

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО
Кафедра історії української музики
та музичної фольклористики



**УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ.
ІСТОРІЯ ТА ІМЕНА В КУЛЬТУРНО-
МИСТЕЦЬКИХ РЕФЛЕКСІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
П'ЯТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

4–5 Листопада 2021 року

Київ — 2021

MINISTRY OF CULTURE
AND INFORMATION POLICY OF UKRAINE
TCHAIKOVSKY NATIONAL MUSIC ACADEMY OF UKRAINE
Department of History of the Ukrainian Music
and Musical Ethnology



UKRAINE. EUROPE. WORLD.
HISTORY AND NAMES IN
CULTURAL AND ARTISTIC
REFLECTIONS

MATERIALS
OF THE FIFTH INTERNATIONAL
RESEARCH-TO-PRACTICE CONFERENCE

NOVEMBER 4–5, 2021

Kyiv — 2021

Редакційна колегія:

- Тимошенко М. О.**, доктор філософії, професор, член-кореспондент НАМ України, заслужений діяч мистецтв України, ректор НМАУ ім. П. І. Чайковського (головний редактор).
- Скорик А. Я.**, доктор мистецтвознавства, професор, проректор з наукової роботи НМАУ ім. П. І. Чайковського (заступник головного редактора).
- Копиця М. Д.**, доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського (заступник головного редактора).
- Таранченко О. Г.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського (редактор-упорядник).
- Гнатюк Л. А.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського (редактор-упорядник).
- Дерев'янченко О. О.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського (редактор-упорядник).
- Волосатих О. Ю.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Гусарчук Т. В.**, доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського.
- Путятицька О. В.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського.

З М І С Т

Передмова. Олена Таранченко	9
Жулинський М. Г. Володимир Винниченко: пошуки європейських ключів для розгадування психограми душі людської	11
Апалькова І. О. Ранні хорові твори Геннадія Ляшенка	16
Артем'єва В. Б. Французька барокова музика: проблеми актуалізації в українському мистецькому дискурсі.....	20
Басса О. М. Інтерпретація поезії Лесі Українки в камерно-вокальних творах західноукраїнських композиторів першої третини ХХ століття	24
Бевська І. Д. Міжнаціональні культурно-мистецькі відносини в Тернопільському воєводстві (друга половина ХІХ — перша третина ХХ століття)	29
Білінська О. А. Творчість Осипа Залеського для дітей і юнацтва: образно-художній аспект.....	35
Букало Н. З. Мистецька пісня у творчості Станіслава Людкевича і Василя Барвінського	40
Ваврищук С. П. Хоровий театралізований проєкт «Мирослав Скорик. Симфонічні танці»: історія створення.....	43
Варшавська А. К. Актуалізація пророчих ідей Тараса Шевченка в кантаті «Посланіє» Антіна Рудницького	47
Василик С. М. Інтерпретація поезії Богдана Лепкого у вокальній музиці українських композиторів.....	50
Величко-Соломенник З. Ю. Мистецтво техніки диригування Павла Муравського	54

В о л о с а т и х О. Ю. Матеріали архіву композитора як джерело реконструкції творчого задуму (на прикладі творчості Віктора Косенка)	59
Г у с а р ч у к Т. В. Потрійна авторська атрибуція в духовно-музичній спадщині доби класицизму: джерелознавчий і стильовий аспекти	62
Д а в и д о в а О. М. Народно-пісенні витоки балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського	68
Д е р е в ' я н ч е н к о О. О. Специфіка трактовки жанру в хоровому концерті «Катарсис» Олексія Скрипника.....	72
Д р у ж г а І. С. Нова музика для бандури Івана Тараненка	75
Д у б р о в і н а І. В. Історичне походження українського ігрового дозвілля як складова вивчення мистецької педагогіки (за матеріалами фондів НБУВ).....	78
Д у т ч а к В. Г. Національні вектори композиторської творчості Юрія Олійника. In memorem	84
З і н к і в І. Я. Спостереження над модальною технікою Мирослава Скорика раннього періоду життєтворчості	90
З о с і м О. Л. Джерелознавство як підґрунтя наукових студій з історії української духовної пісні	96
К а в у н н и к О. А. З історії та сьогодення музичної регіоналогії України	100
К а р а с ь Г. В. Обробка української народної пісні в рефлексії Олександра Кошиця і Миколи Бойченка.....	107
К а р м а з і н А. О. Шевченківська тема у творчості Михайла Вериківського	112
К а ц а л а п О. В. Творча співпраця співачки Зої Гайдай і композитора Віктора Косенка	117
К и я н о в с ь к а Л. О. Феномен екстремальної еміграції українських музикантів після Другої світової війни.....	121

Копиця М. Д. Сергій Прокоф'єв і Сонцовка: з епістолярної спадщини	124
Корній Л. П. Українська шкільна драма з музикою XVII–XVIII століття: проблема рецепції та формування самобутності	129
Круліковська Т. П. «Українська школа» у творчості польських композиторів Поділля XIX століття	137
Кузик В. В. Музичне товариство імені Леонтовича. Стратегія виживання (до 100-річчя утворення)	143
Леонт'єв С. А. Своєрідність музики Бориса Лятошинського в аспекті втілення образу кобзаря у фільмі «Тарас Шевченко»	146
Липецька М. В. Три солоспіви Михайла Вериківського на тексти Генріха Гайне (переклад Лесі Українки)	150
Лисенко Л. В. Музично-поетичний діалог Миколи Лисенка і Лесі Українки	153
Лисенко М. В. Європейські витоки української диригентської школи і творчий шлях Миколи Лисенка	157
Лисенко О. В. Творчий шлях Аріадни Лисенко: музично-виконавська рефлексія та педагогічна діяльність	163
Лі Цін. Історія китайської традиційної опери Сіцзюй	167
Ма Юйцзяо. Нова генерація китайських вокалістів у контексті міжнародної діяльності	172
Міланіна А. О. Синтез художніх засобів у вокальному циклі Ернеста Шоссона «Теплиці»	176
Мироненко А. М. Вплив італійської школи на клавірну творчість Дмитра Бортнянського	180

Мудрик В. Г. Віктор Косенко і його родина: від таїнства хрещення до панахиди (за архівними матеріалами).....	184
Німилович О. М. Твори для скрипки і фортепіано в композиторській спадщині Богдани Фільц	190
Осмачко Ю. О. Композиторська спадщина Василя Шутя в контексті розвитку музичної культури української діаспори США	195
Полетаєва О. В. Образи Швейцарії в симфонічній поемі «233 943 Falera» Ганни Гаврилець.....	200
Прилепа О. П. Особливості сімейства мереж у гласових монодійних піснеспівах (за українсько-білоруськими ірмологіонами кінця XVI–XVIII століть).....	205
Ревакович Н. Г. Львівське фортепіанне тріо — промоутер української музики в Польщі.....	212
Сікорська І. М. Оперета «Гуцулка Ксеня» Ярослава Барнича: шляхи повернення	217
Співаковський О. Ю. Опера Бели Бартока «Замок герцога Синя Борода»: режисерсько-соціальний контекст	221
Стародуб І. В. Балет «Дзеркало» Вікторії Польової як відображення колізій сучасності	225
Таранченко О. Г. Композитор Анатолій Буцький: на шляху творення модерної культури.....	229
Трусенко С. Г. Поезія Ярослава Верещагіна: образно- семантичний та фонемно-сонорний паралелізм	232
Хуань Дань. Творчість Лей Ляна: крос-культурний феномен.....	236

Цзяці Жень. Розвиток виконавсько-композиторського мистецтва гри на китайських цимбалах янцин у ХХ столітті.....	240
Шамаєва К. І. «24 дитячі п'єси для фортепіано» Віктора Косенка в контексті європейської культури	244
Шамонін О. Г. Музичні відкриття Ігоря Блажкова	247
Шестеренко І. В. Синергія творчої спадщини Віталія Кирейка: до 95-річчя від дня народження.....	250
Шуміліна О. А. Хто такий синьйор Veresciollo?	254
Шумська Л. Ю. Міжнародний контекст культуротворчості молодіжного хору «Світич»	259
Щириця Д. О. Українські проєкції творчості Едгара Вареза	264
Щукіна І. А. Рукописи Лесі Українки: неприховане й загадкове	267
Юріна Л. Є. Особливості формування естетики театру абсурду у творчості Сергія Зажитька (в контексті естетики Семуела Бекета, Ежена Йонеско, Сальвадора Далі).....	272
Ярко М. І. Особливості змісту навчальної дисципліни «Проблеми сучасного музикознавства»	275

ПЕРЕДМОВА

Живемо в епоху цивілізаційних соціокультурних змін та експериментів, які спонукають до наукового осмислення історії, її явищ та діячів як «кінцевих смислів історичних подій» (за С. Кримським). У відповідь на ці виклики часу дискурс історії української музики передбачає її наукове пізнання у взаємозв'язку минулого, теперішнього і майбутнього, оприявлюючи ціннісно-сміслове предметне поле її наукового пізнання. Набутий досвід, наявні проблеми і «відкриті питання», які ще чекають свого вирішення, актуалізують пошук нових пізнавальних стратегій, дослідницьких методів, сучасного декодування як відомих, так і призабутих чи досі не відомих персоналій і музичних текстів. Щоб вирішити ці непрості завдання, необхідно об'єднати зусилля музикознавців, критиків, виконавців — усіх, хто в сучасному світі відчуває себе відповідальним за долю української музичної культури і науки про неї.

Важливим кроком на цьому шляху є щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях». Започаткована 2017 року з ініціативи кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, вона об'єднала музикознавців, етномузикологів, культурологів, виконавців, науковців суміжних галузей гуманітарної науки, колега-музикантів із Польщі, Литви, Білорусі, США, Китаю, Канади. Цього року в ній узяли участь і китайські молоді дослідники — викладачі й аспіранти кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. Чайковського.

Результати роботи конференції протягом п'яти років зміцнили її авторитет як поважного музикознавчого форуму, завдяки якому визначились концептуальні напрями в роботі конференції, рубрикація наукових матеріалів, форми секційних засідань відповідно до програмних завдань цього заходу. До нього долучилися представники різних наукових шкіл, інституцій, поколінь. Щоразу тематика конференцій зумовлювалась програмним спрямуванням форуму, новими

завданнями, специфікою пізнання історичного розгортання української музики на вісі Україна — Європа — Світ.

Збірник укладено за матеріалами наукових доповідей, виголошених під час роботи П'ятої міжнародної конференції «Україна. Європа. Світ. Історія та імена культурно-мистецьких рефлексіях» 4–5 листопада 2021 року в Києві. Різні за змістом і повнотою осягнення наукових проблем, вони конкретизують актуальні напрями сучасних досліджень: історико-теоретичний, аналітичний, крос-культурний, регіонаознавчий, порівняльний, біографічний, джерелознавчий, текстологічний, методичний, виконавсько-інтерпретаційний. У межах кожного з них явища музичного мистецтва розглядаються в часовій послідовності — від епохи Середньовіччя до композиторської творчості кінця XX — перших десятиліть XXI століття. Крім того, охарактеризовано діяльність провідних чи мало-відомих, призабутих творців, музикантів, які належали до різних композиторських шкіл, працювали в різних регіонах України, а також у діаспорі.

У виданні традиційно вміщені матеріали, присвячені ювілейним датам визначних діячів української і світової культури: Лесі Українки, Володимира Винниченка, Сергія Прокоф'єва, Миколи Леонтовича, Віктора Косенка, Михайла Вериківського, сучасного диригента Ігоря Блажкова.

За всієї барвистості подій, явищ, імен, репрезентованих у матеріалах збірника, вони загалом логічно укладаються в калейдоскопічну, але цілісну панораму розвитку національної музичної культури, сприйнятої і поданої крізь постмодерний погляд сучасних культурно-мистецьких рефлексій.

Сподіваємось, ідеї, концепції, виголошені під час цьогогорічного форуму, спонукають до нових відкриттів у сфері історії української музики, до подальших методологічних пошуків, спостережень, гіпотез, інтерпретацій.

Від імені оргкомітету та редакційної колегії висловлюємо глибоку вдячність упорядникам, редакторам, технічним модераторам, усім причетним до підготовки цього збірника, чия ентузіастична праця й усвідомлена міра відповідальності сприяли його виходу у світ.

Олена Таранченко

// Формування науково-освітньої політики : зб. наук. ст. Київ, 2015. С. 85–89.

6. Козій О. М. Музична шевченкіана // Творча спадщина Тараса Шевченка як чинник національно-патріотичного виховання майбутніх учителів мистецьких дисциплін : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; гол. ред. О. В. Дудник. Умань, 2014. С. 45–49.

7. Одарченко П. В. Шевченко і музика // Тарас Шевченко і українська література : зб. наук. ст. Київ : Смолоскип, 1994. С. 81–86.

8. Шурова Н. С. Три монологи для баса М. І. Вериківського (жанрово-стилістичні риси) // Українське музикознавство. Київ : Муз. Україна, 1969. Вип. 4. С. 50–66.

КАЦАЛАП О. В.

Інститут мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка; старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу (Київ, Україна).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8217-480X>

ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ СПІВАЧКИ ЗОЇ ГАЙДАЙ І КОМПОЗИТОРА ВІКТОРА КОСЕНКА

Знайомство Зої Гайдай із композитором Віктором Косенком відбулося в Житомирі, де минула її юність і були здійснені перші кроки в музиці. Мистецький вибір не став випадковим, адже майбутня співачка була донькою хорового диригента Михайла Гайдая і зростала у творчій атмосфері. В. Косенку, який того часу мешкав і працював у Житомирі та був одним із найталановитіших молодих митців цього міста, судилося стати її першим після батька професійним наставником в опануванні основ музикування в класі фортепіано місцевої музичної школи. Відтоді їхні творчі шляхи постійно перетиналися. Зокрема, це відбулося в хоровому колективі Волинської народної музики, яким керував Михайло Гайдай. Композитор там часто акомпанував, а Зоя Гайдай розпочала творчу діяльність вокалістки і виконала перші соло [Андрійченко,

1977]. Можливо, початковий етап становлення майбутньої співачки відбувався саме на очах Віктора Косенка.

Навчаючись у 1920-х роках у Музично-драматичному інституті імені М. Лисенка в класі вокалу, Зоя Гайдай уже на ранніх курсах намагалася активно брати участь у мистецькому житті, організовуючи концерти [Гайдай, лист, 1925]. Але про один із них, що відбувся в рідному Житомирі, вона пам'ятала протягом багатьох років, оскільки тоді виконувала романси Віктора Косенка, а він акомпанував [Гайдай, 1963]. Саме на тому етапі тандем «учитель — учениця» почав трансформуватися у творчі взаємини двох професійних музикантів-виконавців. Не дивно, що після закінчення навчального закладу молода співачка, сповнена творчих ідей, знову планувала спільний концерт [Гайдай, листи, 17.03.1928; 30.04.1928]. Очевидно, вона оцінила переваги співпраці з обдарованим, відомим митцем, яка могла позитивно вплинути на її професійний розвиток, а також сприяти популярності. Підкреслюючи свою повагу до виконавського таланту, натхненності й харизми Зої Гайдай, уже на той час солістки Київської опери, Віктор Косенко всіляко намагався підтримати хист молодій мисткині й дарував їй ноти власних творів. Вона ж, поповнюючи свій виконавський репертуар, водночас і популяризувала його творчість. Якимось зустрівшись із композитором під час концертів, співачка не без гордості констатувала, що Віктор Косенко «тут весь час пожинає лаври» [Гайдай, лист, 1929]. Звісно, його успіх і довірена їй музика не могли не надихнути співачку на нові звершення.

Творча співпраця митців тривала і в 1930-х роках. Утвердившись не лише на оперній, а й на камерній сцені, маючи напрацьований репертуар, Зоя Гайдай включила до нього романси Віктора Косенка, які репрезентувала широкому загалу. Його «Легіт легковійний», «Коли б то ти могла», «Я здесь, Инезилья» тощо лунали на сценах Києва, Москви, Ленінграда (нині — Санкт-Петербург, Росія), Баку (Азербайджан), Єревана (Вірменія) та інших міст [Гайдай. Щоденник, 1936–1938, арк. 19 зв., 6–6 зв., 32 зв., 60 зв.–61, 67–68]. Безумовно, ці твори були окрасою репертуару та гідно репрезентували

новітнє українське вокальне мистецтво. Зоя Гайдай стверджувала, що публіка дуже добре сприймала музику композитора. Віктор Косенко також віддавав шану співачці: при нагоді відвідував її виступи [Гайдай, лист, 1937], працюючи над оперою «Марина» за мотивами однойменного твору Тараса Шевченка, саме її бачив у ролі головної героїні. І якби цей задум вдалося реалізувати, це стало б новим етапом у творчій кар'єрі та співпраці обох митців. Однак через хворобу і передчасну смерть композитора 1938 року цей проєкт не здійснився [Волосатих, 2014, с. 37–38].

Після смерті Віктора Косенка Зоя Гайдай ніколи не забувала його київський дім, який ще за життя композитора став осередком камерного музикування. Настановою в житті та професії стали для неї делікатність композитора у ставленні до людей у поєднанні з непохитністю ідейно-творчих переконань [Гайдай, 1963]. У 1952 році на світліні, подарованій дружині Віктора Косенка, співачка залишила такі теплі слова: «Вельмишановній Ангеліні Володимирівні Косенко — справжньому вірному другові й дружині мого першого вчителя — Віктора Степановича, пам'ять про якого для мене незабутня» [Андрійченко, 1977].

Отже, творча співпраця співачки Зої Гайдай і композитора Віктора Косенка була плідною завдяки взаємоповазі, довірі, духовній близькості й спільній меті — популяризації нової української вокальної музики. Твори композитора є українською класикою, званою за кордоном. Ця музика стала надбанням сучасності завдяки Зої Гайдай та іншим виконавцям, які включали її до концертних програм і всіляко пропагували, проклавши їй шлях до майбутніх поколінь слухачів.

Список використаної літератури і джерел

1. Андрійченко І. Пам'ять незабутня. Коментар до фотографії Зої Гайдай [1977 р.] // Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська радянська співачка. Оп. 1. Од. зб. 418. 1 арк.

2. Волосатих О. Ю. Віктор Косенко: музика для театру. Нездійсні оперні задуми // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2014. № 1 (22). С. 34–39.

3. Гайдай З. М. Лист до матері від 20.10.1925 // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 54. Арк. 1–2.

4. Гайдай З. М. Лист до матері від 17.03.1928 // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 54. Арк. 16.

5. Гайдай З. М. Лист до матері від 30.04.1928 // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 54. Арк. 20.

6. Гайдай З. М. Лист до матері від 19.04.1929 // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 54. Арк. 34–35.

7. Гайдай З. М. Лист до матері від 01.05.1937 // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 55. Арк. 15–16.

8. Гайдай З. М. Текст виступу на радіо в день 25-х роковин від дня смерті Косенка В. С. [Рукопис] // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 23. Арк. 1–1 зв.

9. Гайдай З. М. Щоденник. Записи про гастрольну поїздку із концертами до Горловки, Ленінграда, Одеси, Харкова тощо. [У щоденник вклеєно 20 програм] [Рукопис]. Квітень 1936 р. — квітень 1938 р. // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай З. М. — співачка, народна артистка СРСР. Оп. 1. Од. зб. 30. 69 арк.

Наукове видання

**УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ. ІСТОРІЯ ТА ІМЕНА
В КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ РЕФЛЕКСІЯХ**

М а т е р і а л и

**П'ятої міжнародної науково-практичної конференції.
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.
Київ, 4–5 листопада 2021 року**

Наукове редагування — *Олена Таранченко,
Лариса Гнатюк, Олена Дерев'янченко*
Літературне редагування — *Лідія Світайло*
Верстка і макетування — *Лариса Гнатюк*

Формат 60×84 1/16

Папір офсетний. Гарнітура Georgia, Times, Arial.
Обл.-вид. арк. 6,3. Ум. друк. арк. 13,8. Наклад 300

Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського, 01001, м. Київ,
Вул. Архітектора Городецького, 1-3/11.
Телефон (044) 279-07-92. Факс (044) 279-35-30

Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи:
Серія А01, № 20668 від 11.01.2008 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ, № 15129-3701 Р від 30.04.2009 р.